

An Analysis of the Public Prosecutor's Office and Criminal Courts Function Regarding Suspension of Criminal Prosecution and Adjournment of Judgment during Years 1397 and 1398

Ali Khaleghi¹, Siamak Asgharlu*²

1. Associate Professor, Department of Criminal Law and Criminology, Faculty of Law and Political Science, University of Tehran, Tehran, Iran.

Email: akhaleghi@ut.ac.ir

2. Ph.D Student in Criminal Law and Criminology, Faculty of Law and Political Science, University of Tehran, Tehran, Iran.

*.Corresponding Author: Email: asgharlu.siamak68@gmail.com

S.D.I.L.
The SD Institute of Law
Research & Study

انجمن ایرانی حقوق جزا و جرم‌شناسی

انجمن ایرانی حقوق جزا

Publisher:

Shahr-e- Danesh
Research And Study
Institute of Law

Article Type:

Original Research

DOI:

10.22034/JCLC.2022.316804.1608

Received:

17 April 2022

Accepted:

25 June 2022

Published:

1 March 2023

ABSTRACT

The analysis of the public prosecutor's office and criminal courts function regarding suspension of criminal prosecution and adjournment of judgment is a process that aims to evaluate and determine the use of these measures in 1397 and 1398 in the Tehran jurisdiction. This study has examined the tendencies and practices of these two institutions in Tehran to provide the necessary feedback according to the strengths and weaknesses. The present article, while studying the theoretical and practical aspects of these two institutions and the decisions issued by the judicial authorities of the courts and tribunals (based on random sampling) and presenting statistics from the general and revolutionary courts and the criminal courts of Tehran regarding the use of these institutions, deals with the approach of judges of Tehran in the use of these two institutions during the interview

Copyright & Creative Commons:

© The Author(s). 2021 Open Access. This article is licensed under a Creative Commons Attribution Non-Commercial License 4.0, which permits use, distribution and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited. To view a copy of this licence, visit <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>.

and by preparing a questionnaire. The statistical population of the interview consists of 54 judges, all of whom were selected as the research sample. The research tool is a questionnaire whose validity has been approved by 50 judges and its results are shown in numbered tables. The results of this evaluation showed that the performance of courts and tribunals in the use of these two institutions in 1398 compared to 1397 is not at the desired level. It seems that the approach of the criminal courts of Tehran to these institutions is incoherent and unstable and sometimes based on a personal approach that enlightens and educates judges and creates conditions for them and legislative development of the territory of these institutions in the amount of use. Considering that the legislature has a decisive role in developing the territory of the mentioned institutions and judges in their actions, it is suggested that such institutions be approved first using the opinions of lawyers and judges' experiences, and while obliging these institutions, a practical procedure Improve by increasing training courses for judges.

Keywords: Analysis of Function, Public Prosecutor's Office, Criminal Court, Suspension of Criminal Prosecution, Adjournment of judgment.

Excerpted from the Ph.D. thesis entitled "Evaluating the performance of the Public and Revolutionary Courts and the Criminal Courts of Tehran regarding the suspension of prosecutions and the postponement of sentencing in 1397 and 1398.", University of Tehran - Faculty of Law and Political Sciences.

Funding: The author(s) received no financial support (funding, grants, and sponsorship) for the research, authorship, and/or publication of this article.

Acknowledgements: The authors would like to thank the Public and Revolutionary Courts and the Criminal Courts of Tehran for their cooperation in preparing and writing this research.

Author Contributions:

Ali Khaleghi: Conceptualization, Methodology, Formal analysis, Investigation, Resources, Data Curation, Writing - Review & Editing, Project administration

Siamak Asgharloo: Conceptualization, Methodology, Formal analysis, Investigation, Resources, Data Curation, Writing - Original Draft, Writing - Review & Editing

Competing interests: The authors declare that they have no competing interests.

Citation:

Khaleghi, Ali & Siamak Asgharloo. "An Analysis of the Public Prosecutor's Office and Criminal Courts Function Regarding Suspension of Criminal Prosecution and Adjournment of Judgment during Years 1397 and 1398" *Journal of Criminal Law and Criminology* 10, no. 20 (March 1, 2023): 35-70.

E x t e n d e d A b s t r a c t

Evaluating the performance of the Revolutionary and Public Prosecutor's Offices and the Criminal Courts of Tehran in suspending the prosecution and postponing the issuance of the sentence is a process that aims to assess and determine the use of these institutions during 1397 and 1398 in the Tehran jurisdiction. This study examines the tendencies and practices of these two institutions in Tehran to provide the necessary feedback according to the strengths and weaknesses. The present article, while studying the theoretical and practical aspects of these two institutions and the decisions issued by the judicial authorities of the courts and tribunals (based on random sampling) and presenting statistics from the general and revolutionary courts and the criminal courts of Tehran regarding the use of these institutions, Deals with the approach of judges of public and revolutionary courts and criminal courts of Tehran in the use of these two institutions during the interview and by preparing a questionnaire. The statistical population of the interview consists of 54 judges, all of whom were selected as the research sample. The research tool is a questionnaire whose validity has been approved by 50 judges and the results are shown in numbered tables. The results of this evaluation showed that the performance of courts and tribunals in the use of these two institutions in 1398 compared to 1397 are not at the desired level. It seems that the approach of the courts and criminal courts of Tehran to these institutions is incoherent and unstable and sometimes based on a personal approach that enlightens and educates judges and creates conditions for them and legislative development of the territory of these institutions in the amount of use. They are effective. Considering that the legislature has a decisive role in developing the territory of the mentioned institutions and judges in their actions, it is suggested that the approval of such institutions should be done first using the opinions of lawyers and judges' experiences and practical procedure by increasing training courses for Judges recover .By studying and reviewing 50 cases of postponement of sentencing and also 100 cases of suspension of prosecution based on random sampling of cases related to public and revolutionary courts and criminal courts in Tehran in 1397 and 1398, it seems That there is less tendency to use these institutions in crimes against public morality and financial crimes, but in some crimes, recourse to these institutions is more and also depending on the education of the judge issuing the degree of use and judges whose field of study is criminal law and crime.

Has been cognitive, most have tended to use these institutions .Research shows that the judges in question have a strong tendency to develop benevolent institutions, but are less inclined to use these institutions (especially in crimes against public morality and financial crimes), which are among the obstacles of this type. Approach, disputes about the competent authority issuing the suspension of prosecution, negative social outlook, lack of adequate education, lack of culture within the system, lack of awareness of perpetrators of the possibility of applying for suspension agencies and postponement of sentencing and lack of guarantee of non-acceptance of the accused by institutions. . Studies show that there is a direct relationship between the use of benevolent institutions and the reduction of the criminal population as well as the reduction of the volume of criminal cases. According to the results of the questionnaire, the level of aristocracy and familiarity of judges, as well as their level of luck and the degree of willingness of defendants to use these institutions and the effect of using these institutions in reducing costs imposed on the judiciary is moderately high. Also, the effectiveness of these institutions in gaining trust in the judiciary and correction and treatment, rehabilitation of defendants, crime prevention and prevention of recurrence of crime and reducing the volume of average criminal cases has been evaluated. Also, among the fifty-four interviewed judges working in the courts and criminal courts of the two cities of Tehran, judges who have studied in the field of criminal law in comparison with other judges who have studied in other fields of law, They are more inclined to apply the mentioned institutions.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

ارزیابی عملکرد دادرهای عمومی و انقلاب و دادگاه‌های کیفری دو تهران در مورد تعلیق تعقیب و تعویق صدور حکم در سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸

علی خالقی^۱، سیامک اصغرلو^۲*

۱. دانشیار، گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

Email: akhleghi@ut.ac.ir

۲. دانشجوی دکتری حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

* نویسنده مسؤل: Email: asgharlu.siamak68@gmail.com

چکیده:

ارزیابی عملکرد دادرهای عمومی و انقلاب و دادگاه‌های کیفری دو تهران در مورد تعلیق تعقیب و تعویق صدور حکم، به عنوان بخشی از مدیریت عملکرد، فرایندی است که هدف آن سنجش و تعیین میزان به‌کارگیری نهادهای مذکور طی سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ در حوزه قضایی تهران است. این تحقیق میزان گرایش و اعمال این دو نهاد در شهر تهران را بررسی نموده است تا بازخوردهای لازم را با توجه به نقاط قوت و ضعف، ارائه نماید. مقاله حاضر ضمن مطالعه و بررسی نظری و کاربردی این دو نهاد و قرارهای صادر شده توسط دادرهای عمومی و انقلاب و دادگاه‌های کیفری دو تهران (بر مبنای نمونه‌گیری تصادفی) و ارائه آمار اخذ شده از آنها در خصوص میزان استفاده از نهادهای مزبور، به بررسی رویکرد مقامات مراجع قضایی مزبور در کاربست این دو نهاد طی مصاحبه و با تهیه پرسش‌نامه، می‌پردازد. جامعه آماری مصاحبه را تعداد ۵۴ نفر از قضات تشکیل می‌دهند که تمام آنها به عنوان نمونه پژوهش انتخاب

کپی‌رایت و مجوز دسترسی آزاد:

کپی‌رایت مقاله در مجله پژوهش‌های حقوقی نزد نویسنده (ها) حفظ می‌شود. کلیه مقالاتی که در مجله پژوهش‌های حقوقی منتشر می‌شوند با دسترسی آزاد هستند. مقالات تحت شرایط مجوز CC BY-NC 4.0 منتشر می‌شوند که اجازه استفاده، توزیع و تولید مثل در هر رسانه‌ای را می‌دهد، به شرط آنکه به مقاله استناد شود. جهت اطلاعات بیشتر می‌توانید به صفحه سیاست‌های دسترسی آزاد نشریه مراجعه کنید.

پژوهشکده حقوق

انجمن ایرانی حقوق جزا

انجمن ایرانی حقوق جزا

نوع مقاله:

پژوهشی

DOI:

10.22034/ILCJ.2022.316804.1608

تاریخ دریافت:

۲۸ فروردین ۱۴۰۱

تاریخ پذیرش:

۴ تیر ۱۴۰۱

تاریخ انتشار:

۱۰ اسفند ۱۴۰۱

شده‌اند. ابزار تحقیق، پرسش‌نامه سنجشی است که روایی آن به تأیید ۵۰ نفر از قضات امر رسیده است و نتایج آن به ترتیب در جداول شماره‌گذاری شده نشان داده می‌شود. نتایج این ارزیابی نشان داد که عملکرد دادسراها و دادگاه‌ها در کاربست این دو نهاد در سال ۱۳۹۸ نسبت به سال ۱۳۹۷ در سطح مطلوبی قرار ندارد. به نظر می‌رسد رویکرد دادسراها و دادگاه‌های کیفری دو تهران، نسبت به نهادهای مزبور، غیرمنسجم و ناپایدار و گاهی مبتنی بر رویکرد شخصی می‌باشد که تنویر و آموزش قضات و بسترسازی شرایط برای آنان و توسعه تقنینی قلمرو نهادهای ارفاقی در میزان استفاده از آنها مؤثر است. با توجه به اینکه قوه مقننه در توسعه قلمرو نهادهای یادشده و قضات در اعمال آنها نقش تعیین‌کننده‌ای دارند، پیشنهاد می‌گردد که ضمن الزامی کردن این نهادها در صورت اجتماع شرایط آنها، رویه عملی با افزایش دوره‌های آموزشی ضمن خدمت برای قضات بهبود یابد.

کلیدواژه‌ها:

ارزیابی عملکرد، دادسرای عمومی و انقلاب، دادگاه کیفری دو، تعلیق تعقیب، تعویق صدور حکم.

برگرفته از رساله دکتری با عنوان «ارزیابی عملکرد دادسراهای عمومی و انقلاب و دادگاه‌های کیفری دو تهران در مورد تعلیق تعقیب و تعویق صدور حکم در سالهای ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸»، دانشگاه تهران - دانشکده حقوق و علوم سیاسی

حامی مالی:

این مقاله هیچ حامی مالی ندارد.

سپاسگزاری و قدردانی: بدین وسیله از دادسراهای عمومی و انقلاب و دادگاه‌های کیفری دو تهران، بابت همکاری در تهیه و نگارش این پژوهش سپاسگزاری می‌شود.

مشارکت نویسندگان:

علی خالقی: مفهوم‌سازی، روش‌شناسی، تحلیل، تحقیق و بررسی، منابع، نظارت بر داده‌ها، نوشتن - بررسی و ویرایش، مدیریت پروژه

سیامک اصغرلو: مفهوم‌سازی، روش‌شناسی، تحلیل، تحقیق و بررسی، منابع، نظارت بر داده‌ها، نوشتن - پیش‌نویس اصلی، نوشتن - بررسی و ویرایش

تعارض منافع:

بنابر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

استناددهی:

خالقی، علی و سیامک اصغرلو. «ارزیابی عملکرد دادسراهای عمومی و انقلاب و دادگاه‌های کیفری دو تهران در مورد تعلیق تعقیب و تعویق صدور حکم در سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸». *مجله پژوهش‌های حقوق جزا و جرم‌شناسی*، ۱۰، ش. ۲۰ (۱۰ اسفند، ۱۴۰۱): ۳۵-۷۰.

مقدمه

با تعدیل تفکرات کیفرگرا و اصلاح ساختار نگرش نظام کیفری، امروزه استفاده از جایگزین‌های تعقیب و صدور حکم، در دستور کار قرار گرفته است که اثرات این تغییر نگرش در کشور ما نیز در حال حاضر مشاهده می‌شود. دادستان‌ها و قضات دادگاه‌های کیفری هریک در جایگاه خود، صلاحیت اعمال نهادهای تعلیق تعقیب و تعویق صدور حکم را دارند. این مقامات، وظایف و اختیارات قانونی مختلفی دارند که محدود به تعقیب و صدور حکم و اعمال و اجرای کیفر نیست. با توجه به بند ۱۲ سیاست‌های کلی قضایی پنج‌ساله مصوب ۱۳۸۸/۰۹/۰۱ مبنی بر «اتخاذ تدابیر لازم در استفاده از مجازات زندان با رویکرد حبس‌زدایی» و ماده ۷ دستورالعمل رئیس قوه قضاییه در مورد ساماندهی زندانیان و کاهش جمعیت کیفری زندان‌ها در اجرای سیاست‌های کلی قضایی در زمینه حبس‌زدایی مصوب ۱۳۹۸ و ماده ۷ قانون کاهش مجازات حبس تعزیری مصوب ۱۳۹۹/۲/۲۳ مبنی بر توسعه استفاده از نهادهای ارفاقی از قبیل تعویق صدور حکم و تعلیق تعقیب، دادستان‌ها و قضات محاکم مکلفند که با بررسی ضوابط مندرج در قانون و با هدف کاهش جمعیت کیفری زندان‌ها، از تعقیب و صدور حکم مجازات در مورد افراد واجد شرایط جایگزین‌های تعقیب و مجازات، اجتناب نمایند. از این‌رو، ارزیابی عملکرد قضات در مورد این دو نهاد امری ضروری است که جز با مطالعه مبانی حقوقی و بررسی قرارهای تعلیق تعقیب و تعویق صدور حکم و مطالعه پرونده‌های مرتبط و جمع‌آوری آمار و مصاحبه با برخی از قضات امکان‌پذیر نیست. یکی از این اختیارات در صورت وجود شرایط قانونی، استفاده از نهادهای تعلیق تعقیب و تعویق صدور حکم است. به نظر می‌رسد لازم است این تلقی که کیفر تنها عامل بازدارنده است را با آگاه نمودن جامعه قضایی از طریق آموزش کافی، اصلاح نمود. در بسیاری از موارد کاهش استفاده از نهادهای مزبور معلول ناآگاهی و عدم شناخت مقامات ذی‌ربط از مسؤلیت خویش است؛ به طوری که می‌توان گفت اگر مقامات قضایی از مسؤلیت خود در استفاده صحیح از این نهادها و آثار سوء مجازات آگاه باشند، به استفاده از این نهادها روی خواهند آورد. ارزیابی عملکرد، علاوه بر تأثیر در کاهش آثار سوء گرایش به تعقیب و سزای گرای در جرایم خرد، به افزایش بهره‌وری و کارایی و ترویج اعمال این نهادها در سطح جامعه قضایی کمک می‌نماید.

تحقیق حاضر از نظر نوع و ماهیت، یک تحقیق کاربردی با بررسی میدانی و از نظر زمان، مقطعی و از نظر روش جزء تحقیقات توصیفی - تحلیلی به شمار می‌آید که به شیوه زمینه‌ای - پیمایشی مبتنی بر پرسش‌نامه اجرا می‌شود. جامعه آماری مورد مطالعه در این پژوهش، در خصوص پرسش‌نامه تعداد

۵۰ نفر و در خصوص مصاحبه تعداد ۵۴ نفر از قضات مرد و زن دادسراها و دادگاه‌های کیفری دو تهران بودند. برای جمع‌آوری اطلاعات در این پژوهش از ابزارهای کتابخانه‌ای و شیوه‌های میدانی و نیز پرسش‌نامه مربوط به تعلیق تعقیب و تعویق صدور حکم و مصاحبه استفاده شد. روایی پرسش‌نامه از طریق توزیع آن بین قضات و پایایی آن با استفاده از یک مطالعه مقدماتی به دست آمد. در این پرسش‌نامه سؤالات در یک بخش و به صورت یک جدول (جدولی با یک پاسخ صحیح، گزینه‌های خیلی زیاد، زیاد، متوسط و کم برای ۱۶ سؤال) تنظیم شد. تعداد ۵۰ پرسش‌نامه در بین جامعه آماری توزیع شد و مقدار پایایی پرسش‌نامه از طریق محاسبه مورد ارزیابی قرار گرفت که مقدار به دست آمده سطح قابل قبولی را نشان می‌دهد. گردآوری داده‌ها، بدین شکل صورت پذیرفت که از طریق دادسراها و دادگاه‌ها در زمانی که قضات در محیط کار مشغول کار بودند با آنها ارتباط برقرار و پرسش‌نامه در بین آنان توزیع و سپس جمع‌آوری شد. پس از جمع‌آوری پرسش‌نامه‌ها برای تجزیه و تحلیل داده‌ها در این تحقیق از آمار توصیفی (میانگین، فراوانی، درصد فراوانی و ...) برای وضعیت جمعیت‌شناختی استفاده شد. مقاله حاضر درصدد بررسی و پاسخ به این سؤالات است که نخست رویکرد دادسراهای عمومی و انقلاب و دادگاه‌های کیفری دو تهران نسبت به نهادهای تعلیق تعقیب و تعویق صدور حکم چگونه است و موانع عملی در کار بست نهادهای مذکور کدامند؟ دوم اینکه عملکرد مراجع کیفری در خصوص این دو نهاد از حیث نوع جرم و آمار عملکردی چگونه است؟

از نظر پیشینه تحقیق، قبلاً پژوهش‌هایی در مورد مفهوم و شرایط این دو نهاد و یا رویکرد رویه قضایی ایران نسبت به آنها صورت گرفته است، اما به نظر می‌رسد که علاوه بر این، تبیین موضع رویه قضایی در این خصوص با بررسی میدانی و ارائه آمار و مطالعه پرونده‌ها و قرارها و مصاحبه با قضات دادسراهای عمومی و انقلاب و دادگاه‌های کیفری دو شهر تهران نیز لازم است، به ویژه آنکه در مورد عملکرد دادسراها و دادگاه‌های کیفری دو شهر تهران به صورت خاص، چنین تحقیقی صورت نگرفته است. مقاله حاضر در چهار محور ارائه می‌گردد و با توجه به لزوم آشنایی با مبادی نظری، در محور اول به مفهوم‌شناسی تعلیق تعقیب و تعویق صدور حکم پرداخته می‌شود. پس از این محور که در حکم مقدمه ورود به بحث اصلی مقاله است، در محور دوم به بررسی رویکرد دادسراها و دادگاه‌های کیفری دو تهران می‌پردازیم. سپس از آنجا که داده‌های ارائه شده باید مورد تحلیل قرار گیرند و زمینه لازم برای نتیجه‌گیری بحث آماده شود، محور سوم به ارزیابی داده‌ها و محور چهارم به موانع عملی به کارگیری نهادهای مزبور اختصاص خواهد یافت.

۱- مفهوم‌شناسی، گذر تدوینی-تقیننی

لازم است که ابتدا، با دو نهاد موضوع مقاله آشنا شویم و برای این منظور و با توجه به تفاوت‌های میان آن دو، آنها را جداگانه در دو بند بررسی می‌کنیم.

۱-۱- تعلیق تعقیب^۱

تعلیق تعقیب، از جمله نهادهای مبتنی بر اصل تفرید واکنش‌های نظام عدالت کیفری و اصل متناسب بودن تعقیب است.^۲ در ایران، راهبرد کیفرزدایی به صورت آگاهانه در جهت کاهش بار نظام کیفری، قوانین برنامه سوم، چهارم و پنجم توسعه، سیاست‌های کلان قضایی از سوی رهبری و نیز لوایح پیشنهادی قوه قضائیه به مجلس شورای اسلامی مورد توجه قرار گرفت^۳ و نمونه بارز چنین راهبردی در قانون آیین دادرسی کیفری سال ۱۳۹۲ در قالب نهاد تعلیق تعقیب بروز و ظهور یافت. تعلیق تعقیب عبارت از توقف موقت تعقیب متهم در جرایم تعزیری درجه ۶، ۷ و ۸ برای مدت شش ماه تا دو سال، با احراز شرایط لازم و در صورت ضرورت با اخذ تأمین کیفری متناسب است که به متهم فرصت می‌دهد تا به دور از تعقیب، نظام رفتاری خود را تغییر دهند و به سمت هنجارمندی پیش برود. در واقع در این نهاد، دادستان برای جلوگیری از الصاق برچسب بزهکاری و آشنایی متهم با محیط زندان و فراگیری شیوه‌های ارتکاب جرم از تعقیب کیفری او به طور موقت خودداری می‌نماید تا در صورتی که متهم در مدت تعلیق از فرصت داده شده به نحو مطلوب استفاده کرده، مجدداً مرتکب جرم نشده و از دستورات مقام صادرکننده قرار تخلف ننمود، اتهام معلق شده وی فاقد اثر تلقی و از پرونده‌اش نیز حذف گردد. البته تعلیق پیش‌بینی شده در قانون آیین دادرسی کیفری ما نوعی تعلیق مراقبتی است یعنی همراه با انجام تکالیفی برای متهم می‌باشد.

۱. در لغت به معنای درنگ و تاخیر و توقف و منع است. (علی‌اکبر دهخدا، لغت‌نامه دهخدا جلد ۱۵ (تهران: چاپ سیروس، ۱۳۴۳)، ۲۱۱).

۲. این اصل، به گفته برخی دارای سابقه بسیار طولانی در تاریخ حقوق کیفری ملل باستان است، به طوری که وجود نخستین نشانه‌های آن را در قانون‌نامه حمورابی، مسلم دانسته‌اند (به نقل از: زهرا کاظمی رودسری، «فردی کردن مجازات‌ها در حقوق کیفری ایران»، (پایان‌نامه دوره کارشناسی ارشد رشته حقوق جزا و جرم‌شناسی، تهران: دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۷۸)، ۱۹).

۳. سیروس پارسا و مجید رحمانی، «ارزیابی رویکرد قانونگذار ایران به مقوله کیفر زدایی در قانون سال ۱۳۹۲»، مجله مطالعات علوم سیاسی، حقوق و فقه ۴(۱)۳۹۷، ۷۳.

۱-۲- تعویق صدور حکم^۴

تعویق صدور حکم از جمله نهادهای نوینی است که در راستای سیاست اصلاحی - درمانی، شرایط بازپروری بزهکار را با حضور در اجتماع و در محیط خارج از زندان فراهم می‌کند.^۵ این نهاد که مبتنی بر «اصل تفرید واکنش‌های نظام عدالت کیفری» و سیاست اعطای فرصت مجدد و ارفاقی به مرتکب جرم است، به دنبال اصلاح و بازاجتماعی نمودن بزهکار و کیفرزدایی و نیز کاهش حجم جمعیت کیفری زندان‌ها بدون محکومیت و مجازات متهم است. در واقع این نهاد با توجه به شرایط و اوضاع و احوال روانی و فردی مرتکب جرم و شخصیت اجتماعی او درصدد نیل به اصلاح و بازاجتماعی نمودن بزهکار بدون محکوم نمودن اوست. در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ مواد ۴۰ تا ۴۵ به نهاد تعویق اختصاص داده شده است. با توجه به مواد مزبور می‌توان گفت که تعویق صدور حکم عبارت است از قرار دادگاه مبنی بر خودداری از صدور حکم به محکومیت متهم و مجازات او در مدت مشخص در جرایم تعزیری با رعایت شرایط معین. به عبارت دیگر، دادگاه پس از بررسی دلایل و مدارک موجود و احراز مجرمیت متهم، در صورت وجود شرایط و جهاتی، صدور حکم محکومیت متهم را برای مدتی به تعویق می‌اندازد. به نظر می‌رسد شکل‌گیری نهاد تعویق صدور حکم بر مبنای ارتقای سطح اصلاح و بازپروری مجرمان صورت گرفته است، اما به دلیل خروج حدود و قصاص و دیات و جرایم امنیتی و کاهش قلمرو مجازات‌های تعزیری قابل تعویق و وضع شرایط ماهوی جدید، تا حدودی با مبنای مزبور همخوانی ندارد. همچنین این نهاد از زدن انگ مجرمیت بر پیشانی شخص مرتکب در جرایم کم‌اهمیت، جلوگیری می‌نماید. در واقع، پس از آنکه شخصی از سوی جامعه برچسب خورد و آن را پذیرفت، بر اساس آن تصویر، شخصیت خویش را تغییر می‌دهد و خودانگاره مجرمانه در وی شکل می‌گیرد. پس از قبول این

۴. این نهاد از قانون کشور فرانسه اقتباس شده است؛ در حقوق جزای ایران، با تصویب قانون جزای عرفی، مصوب هیأت وزیران در سال ۱۲۹۴ شمسی، فردی کردن برخورد رسمی جامعه با مجرم دارای اختیار، که خود از نوآوری‌های مکتب نئوکلاسیک و به ویژه شخص ریموند سالی است (مرتضی محسنی، دوره حقوق جزای عمومی کلیات حقوق جزا، ج ۱ (تهران: انتشارات کتابخانه گنج دانش، ۱۳۹۶)، ۲۰۴) مورد توجه قرار گرفت، اما تا پیش از تصویب قانون مجازات اسلامی در سال ۱۳۹۲، نهاد تعویق صدور حکم در نظام کیفری ایران سابقه‌ای نداشته است.

۵. رجب گلدوست جویباری، «تعویق صدور حکم در حقوق ایران و فرانسه»، فصلنامه تحقیقات حقوقی دانشگاه شهید بهشتی ۱۸(۷۰) (۱۳۹۴)، ۱۳۹.

۶. فرانکلین ویلیامز و ماریلین مک شین، نظریه‌های جرم‌شناسی، ترجمه حمیدرضا ملک محمدی (تهران: میزان، ۱۳۸۳)، ۱۵۸.

خودانگاره مجرمانه، ممکن است شخص برای مطابقت هرچه بیشتر با این نقش، به سوی نقش‌های مجرمانه بیشتری سوق داده شود. برای نمونه ممکن است شخص با رهایی از زندان به خاطر محکومیت کیفری، نتواند کار مشروعی به دست آورد و برای بقای حیات دوباره به ارتکاب جرم دست بزند که این خود به آن منجر می‌شود که با افراد دیگری که مانند خود برچسب خورده‌اند، معاشرت کنند.^۷ این نوع تعدیل منطقی موقعیت کیفری، با سیاست جنایی اسلام نیز همسو است که به موجب آن، ضمن حفظ واکنش‌های سرکوبگر در متون قانونی، با تمسک به تأسیسات و گریزگاه‌های متعدد از اجرای کیفر دوری می‌کند.^۸ همچنین تعویق صدور حکم، به دلیل فردی کردن مجازات‌ها و همچنین بازپروری مجرمان غیرخطرناک، باعث ایجاد رویه‌های اخلاقی و هنجاری در جامعه اسلامی می‌شوند و از این جهت، اصل کرامت انسانی را در حوزه‌های فردی و اجتماعی، مورد توجه قرار می‌دهند.^۹

به‌کارگیری این نهاد علاوه بر اصلاح و درمان بزهکار و دور نگه داشتن مجرمان اتفاقی از ارتکاب جرایم جدید، صرفه‌جویی در هزینه‌های زندان و استفاده جامع از کار و فعالیت مجرمین و کاهش آمار جرایم تکراری را به دنبال دارد. همچنین استفاده از چنین نهادی، مانع تحمیل هزینه‌های سیاسی بر دولت‌ها می‌شود؛ چراکه در رابطه بین دولت‌ها، حقوق بشر معیار و چوب‌خطی است برای قضاوت درباره کارنامه آنها. بنابراین، هر قدر حقوق کیفری و آیین دادرسی کشوری خشن و تند باشد، آن دولت در کارنامه خود کاهش امتیاز خواهد داشت.^{۱۰} از طرف دیگر، اعمال نهادهای ارفاقی، علاوه بر آنکه منجر به تغییر نگرش اجتماعی به دستگاه قضایی و مقبولیت آن در بین مردم خواهد شد، دارای فواید عملی برای دستگاه قضایی نیز هستند که از جمله آن می‌توان به افزایش اختیارات مقام قضایی، مدیریت اقتصادی از طریق مدیریت منابع محدود دستگاه عدالت کیفری و عدم تعقیب و محاکمه متهمان فاقد سابقه اشاره نمود. امروزه هدف قانونگذار آن است که در مباحث مختلف حقوق کیفری به ویژه قواعد حاکم بر مجازات‌ها با اتخاذ رویکردی اصلاح‌گرایانه ضمن رعایت مصالح بزهکار، از جامعه در برابر پدیده

۷. جرج ولد، توماس برنارد و جفری اسنیس، جرم‌شناسی نظری، ترجمه علی شجاعی (تهران: سمت، ۱۳۹۰)، ۳۰۳.

۸. محمدهادی صادقی، «محدودیت‌های بزه‌پوشی»، مجله اصلاح و تربیت ۷۴ (۱۳۸۴)، ۳۰.

۹. محمدکاظم عمارتی، ایرج گلدوزیان و مریم آقایی بجستانی، «آثار اخلاقی نهادهای معافیت از کیفر و تعویق صدور حکم»، مجله حقوق پزشکی ۶ (۱۳۹۸) (ویژه‌نامه)، ۲۸۰.

۱۰. علی حسین نجفی ابرنآبادی، «مجازات‌های جامعه‌مدار در لایحه قانون مجازات‌های اجتماعی جایگزین زندان»، در

مجموعه مقالات همایش راهکارهای کاهش جمعیت کیفری زندان (تهران: میزان، ۱۳۸۵)، ۱۱۱.

مجرمانه دفاع کند.^{۱۱} مزایایی دیگری که این سازکار جایگزینی برای متهم دارد شامل: توقف تعقیب عمومی است که از یک فرآیند کیفری جلوگیری می‌کند، مانع محکومیت مرتکب و درگیر شدن وی در یک رسیدگی کیفری طولانی می‌شود. همچنین مانع مقدمه‌ای بر تکرار جرم و برچسب مجرمانه می‌شود و همین‌طور در مورد تعهد به جبران خسارت، موجب پذیرش مسؤلیت مدنی به نفع بزه‌دیده است.^{۱۲} لذا بدون تردید می‌توان گفت که نهادهای ارفاقی جلوه تمام‌نمای چنین رویکردی در نظام کیفری ایران است.

۲- رویه دادرها و دادگاه‌های کیفری دو تهران

نباید از این امر غافل بود که آنچه قانون را در سرنوشت مرتکبان جرایم و جامعه مؤثر می‌سازد، رویکرد مثبت یا منفی قضات، نسبت به نهادهای جدید است و قاضی به هنگام اعمال قواعد حقوقی باید به محتوای ارزشی آنها و این که اجرای آن تأمین‌کننده عدالت می‌باشد یا نه توجه کند.^{۱۳} با نگاهی آسیب‌شناسانه در بررسی این دو نهاد، ضروری است که رویکرد دادرها نسبت به نهاد تعلیق تعقیب و دادگاه‌های کیفری دو نسبت به تعویق صدور حکم و عملکرد مراجع کیفری یاد شده از حیث نوع جرم مورد بررسی قرار گیرد. از همین رو در دو بند به بررسی این موضوعات می‌پردازیم.

۲-۱- رویکرد عملی نهادهای متولی امر

با توجه به بررسی‌های صورت‌گرفته میدانی و به لحاظ رویکردهای متفاوت قضات، در عمل، چالش‌هایی مطرح شده است که در راستای یکسان‌سازی رویه قضایی، طرح آنها ضروری به نظر می‌رسد.

۲-۱-۱- تعلیق جرایم تعزیری درجات ۷ و ۸ (در پرونده‌های مطروح با جرایم تعزیری درجه ۱ تا ۶)

همان‌گونه که می‌دانیم در جرایم تعزیری درجه ۷ و ۸ تحقیقات مقدماتی به طور مستقیم در دادگاه صورت می‌گیرد، اما گاه این جرایم به همراه جرایم تعزیری درجه ۶ توأمان در دادرها مطرح می‌شوند. رویکرد

۱۱. مجتبی غفاری و پیام بستامی، «بررسی بندهای الف، ب، پ، ت، ث، ج در ماده ۴۷ قانون مجازات اسلامی ۹۲»، مجله

مطالعات حقوق ۱۰ (۱۳۹۶)، ۱۳۳.

۱۲. عرفان باباخانی، «توافق کیفری سازکار جایگزین تعقیب عمومی (مطالعه تطبیقی حقوق ایران، بلژیک و فرانسه)»، پژوهشنامه

حقوق تطبیقی ۱۵ (۱) (۷) (۱۴۰۰)، ۴۶.

۱۳. سحر قاسمی گرمی و اکبر وروایی، «تعلیق فرآیند کیفری در مرحله پیش از دادرسی»، مجله پژوهش‌های سیاسی و

بین‌المللی ۴۰ (۱۳۹۸)، ۱۲۷.

عملی دادسرا در این باره که آیا دادستان می‌تواند نسبت به جرم تعزیری درجه هفت و هشت که در کنار جرم تعزیری درجه یک تا شش مطرح شده، قرار تعلیق تعقیب صادر نماید، متفاوت است. از یکسو، نظریه مشورتی شماره ۷/۹۴/۱۰۹۸ مورخ ۱۳۹۴/۵/۵ اداره حقوقی قوه قضاییه، رسیدگی توأمان به تمامی این جرایم در دادسرا را تجویز نموده است. اما از سوی دیگر، رویه برخی دادسراها حاکی از این است که چون مطابق ماده ۳۴۰ قانون آیین دادرسی کیفری جرایم تعزیری درجه ۷ و ۸ مستقیماً در دادگاه مطرح می‌شود، بنابراین به لحاظ صلاحیت نسبی، رسیدگی به جرم تعزیری درجه ۷ و ۸ در صلاحیت مستقیم دادگاه می‌باشد و دادستان نمی‌تواند نسبت به جرایم تعزیری درجه هفت و هشت قرار تعلیق تعقیب صادر نماید، بلکه باید پرونده را در راستای رسیدگی به جرایم تعزیری درجه هفت و هشت به دادگاه ارسال نماید.

۲-۱-۲- تعلیق جرایم تعزیری با جزای نقدی درجه ۸

مطابق بند ح ماده ۹ از قانون شورای حل اختلاف رسیدگی به جرایم تعزیری با جزای نقدی درجه هشت (یعنی تا ۳۰ میلیون ریال) در صلاحیت این شوراها می‌باشد، حال اگر متهم در این جرایم تقاضای تعلیق تعقیب نماید، صدور قرار تعلیق تعقیب در این جرایم جایز است؟ و در صورت مثبت بودن پاسخ، مقام صادرکننده آن چه کسی است؟ در این خصوص رویکرد واحدی ملاحظه نمی‌شود. به نظر صدور قرار تعلیق تعقیب با توجه به فلسفه آن، توسط قاضی شورای حل اختلاف امکان‌پذیر نیست؛ چراکه قاضی شورای حل اختلاف، مقام تعقیب محسوب نمی‌گردد و اصالتاً این دادستان است که به عنوان مقام تعقیب در دادرسی شناخته می‌شود؛ اما چون دادستان «فقط در جرایم تعزیری درجه ۶ اختیار صدور قرار تعلیق تعقیب را دارد و مقامات قضایی دادگاه کیفری به استناد ماده ۳۴۰ از قانون آیین دادرسی کیفری صرفاً در جرایم تعزیری درجه هفت و هشت این اختیار را دارند؛ بنابراین در چنین مواردی شورای حل اختلاف مکلف به ارسال پرونده نزد دادگاه کیفری است.

۲-۱-۳- الزام به صدور دستورات

با توجه به تحقیقات میدانی، مشاهده شد که قرارهای تعلیق تعقیب گاه به همراه دستور و گاه بدون صدور دستورهای مذکور در ماده ۸۱ از قانون آیین دادرسی کیفری صادر می‌شوند که به نظر می‌رسد صدور این دستورها در زمان صدور قرار تعلیق تعقیب الزامی است، چنان‌که مطابق نظریه مشورتی اداره حقوقی قوه قضاییه به شماره ۷/۹۴/۹۵۷ مورخ ۱۳۹۴/۰۴/۱۶ مستفاد از ماده ۸۱ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ و به ویژه عبارات (پس از اخذ موافقت متهم) و (در صورت ضرورت اخذ تأمین

متناسب) این است که دادستان در صورت وجود شرایط قانونی مذکور در این ماده و طی انجام توافق با متهم که مبتنی بر رعایت ترتیبات مقرر در این ماده (اجرای بندهای الف و ذ) می‌باشد، ضمن صدور قرار تعلیق تعقیب مقرر می‌دارد که متهم برخی از دستورهای ناظر بر بندهای یاد شده را در مدت تعلیق به مورد اجرا گذارد. بنابراین و با توجه به تبصره ۶ ماده ۸۱ اجرای برخی از دستورهای مذکور از سوی متهم جزء لاینفک قرار تعلیق تعقیب می‌باشد و دادستان مکلف به ذکر دستورهای مزبور ضمن صدور قرار تعلیق تعقیب می‌باشد.

۲-۲- عملکرد مراجع کیفری یادشده از حیث نوع جرم

با بررسی و مطالعه تعداد ۵۰ مورد قرار تعویق صدور حکم و نیز تعداد ۱۰۰ مورد قرار تعلیق تعقیب بر مبنای نمونه‌گیری تصادفی پرونده‌های مربوط به دادسراهای عمومی و انقلاب و دادگاه‌های کیفری دو شهر تهران در سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸، به نظر می‌رسد گرایش کمتری به استفاده از نهادهای مزبور در جرایم منافی اخلاق عمومی و جرایم مالی وجود دارد، اما در برخی جرایم توسل به این نهادها بیشتر است و همچنین بسته به تحصیلات قاضی صادرکننده درجه استفاده متغیر است و قضاتی که رشته تحصیلی آنان حقوق کیفری و جرم‌شناسی بوده است، بیشتر گرایش به استفاده از این نهادها داشته‌اند. جدول شماره ۱ به تعداد ۱۰۰ مورد از پرونده‌های مورد مطالعه مربوط به تعلیق تعقیب صادرشده از دادسراهای عمومی و انقلاب شهر تهران، به تفکیک هر شعبه می‌پردازد.

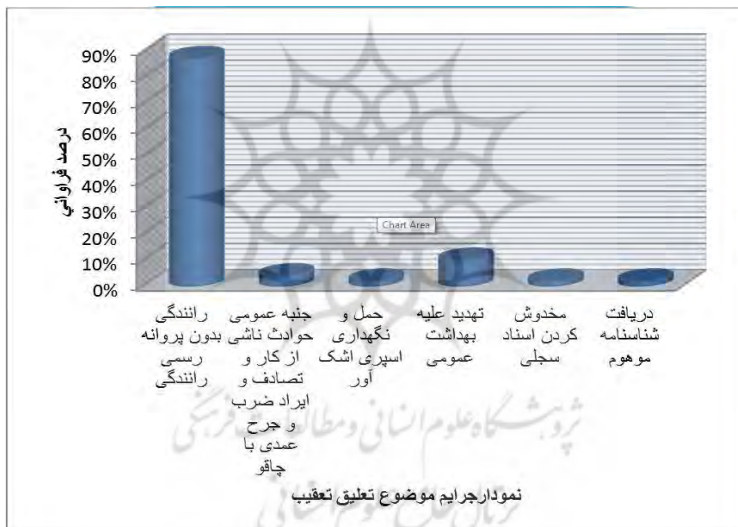
جدول شماره ۱- تعداد پرونده‌ها به تفکیک شعب

شعبه	دادیاری	اجرای احکام	اظهارنظر	باز پرسى
تعداد پرونده	۸۰	۵	۳	۱۲

جدول شماره ۲ به نوع بزه ارتكابی متهم و میزان آن از میان تعداد ۱۰۰ مورد پرونده مربوط به تعلیق تعقیب اشاره دارد که بیشترین میزان قرار تعلیق تعقیب صادرشده مربوط به بزه رانندگی بدون پروانه موضوع ماده ۷۲۳ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۵ بخش تعزیرات می‌باشد.

جدول شماره ۲- جرایم موضوع تعلیق تعقیب

ردیف	جرایم ارتكابی	تعداد
۱	رانندگی بدون پروانه رسمی رانندگی	۸۷
۲	جنبه عمومی حوادث ناشی از کار و تصادف و ایراد ضرب و جرح عمدی با چاقو	۲
۳	حمل و نگهداری اسبیری اشک‌آور	۱
۴	فک پلمپ	۱
۵	تهدید علیه بهداشت عمومی	۵
۶	دریافت شناسنامه موهوم	۱
۷	مخلوش کردن اسناد سجلی	۱
۸	توهین به مقامات دولتی	۲

جدول و نمودار شماره ۳ به تعداد پرونده‌های مربوط به تعویق صدور حکم با توجه به نوع بزه ارتكابی مجرم اشاره دارد که مجدداً بیشترین میزان قرار تعویق صادر شده مربوط به بزه رانندگی بدون پروانه موضوع ماده ۷۲۳ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۵ بخش تعزیرات می‌باشد.

جدول شماره ۳- جرایم موضوع تعویق صدور حکم

ردیف	جرایم ارتكایی	تعداد
۱	رانندگی بدون پروانه	۳۹
۲	حمل و نگهداری مشروب الکلی دست‌ساز	۱
۳	سرقت اموال از منزل	۳
۴	تهدید علیه بهداشت عمومی	۲
۵	بی‌احتیاطی در امر رانندگی با وسیله نقلیه منتهی به ایراد صدمه بدنی غیر عمدی بدون داشتن گواهینامه	۲
۶	ممانعت از حق	۱
۷	ترک نفقه	۲

نمودار جرایم موضوع تعویق صدور حکم

رانندگی بدون پروانه

حمل و نگهداری مشروب الکلی دست‌ساز

سرقت اموال از منزل

تهدید علیه بهداشت عمومی

۳- ارزیابی عملکردها بر اساس داده‌های موجود

از مهم‌ترین وظایف مدیریت منابع انسانی که بر اثربخشی و کارایی سازمان‌ها تأثیر عمیق به همراه دارد، «ارزیابی عملکرد کارکنان» می‌باشد. با ارائه و طراحی برنامه‌های ارزیابی عملکرد اشکالات، نقایص و کمبودهای سازمان، شناسایی شده و تهدیدات بالقوه و بالفعل رفع خواهد شد. مدیران با استفاده از برنامه ارزیابی عملکرد از نقاط قوت و ضعف حوزه مدیریت خود آگاه شده و با بهره جستن از برنامه‌های اصلاحی به رشد و بالندگی سازمان توجه خواهند کرد.^{۱۴} امروزه در همه سازمان‌ها، واحدهایی درون سیستم‌های اداری متکفل انجام این وظیفه شده‌اند که وجود واحد ارزیابی عملکرد درون دستگاه قضایی و علی‌الخصوص دادسراها و دادگاه‌ها امری ضروری است. اما ارزیابی یک مرجع قضایی مستقیماً به عملکردی که قضات در طی یک دوره زمانی نشان داده‌اند بستگی دارد. مؤلفه‌های اصلی این ارزیابی به شرح ذیل است.

۳-۱- آمار

یکی از اصلی‌ترین فاکتورهای ارزیابی، آمارهای یافت‌شده در خصوص سال‌های مورد بررسی است. با توجه به گزارش عملکرد دستگاه قضایی در سال ۹۷ توسط معاونت راهبردی قوه قضائیه که بر اساس آمار و اطلاعات سامانه مرکز آمار و فناوری اطلاعات قوه قضائیه تهیه شده است، متوسط مدت زمان رسیدگی به پرونده‌های دادسراهای عمومی و انقلاب در پایان سال ۱۳۹۷ به ۵۸ روز و در دادگاه‌های کیفری ۲ مدت ۹۲ روز اعلام گردیده است. با توجه به مدت اعلامی مرکز آمار، استفاده از چنین نهادهایی موجب فراغ بال قاضی در رسیدگی به پرونده‌های مهم‌تر می‌شود. مطابق این گزارش کلی، در پایان سال ۹۷ تعداد موجودی زندانیان کشور ۱۸۹۵۸۵ نفر می‌باشد که مقایسه آمار تعداد زندانیان با جمعیت کشور نشان می‌دهد که در سال ۹۷ به طور متوسط در ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت کشور، ۲۳۳ نفر در زندان‌ها به سر می‌برند. همچنین این گزارش حاکی از آن است که جرایم مواد مخدر و روان‌گردان (۳۶/۴۳ درصد)، سرقت (۲۹/۳۱ درصد) و جرایم علیه اشخاص (۱۰/۶۱ درصد) بیشترین جرایم را تشکیل می‌دهند. علاوه بر این، زندانیان فاقد سابقه (۶۱/۹۰ درصد)، یک سابقه (۱۸/۵۹ درصد) و دو سابقه (۷/۵۹ درصد) بیشترین درصد ورودی زندانیان را دارا بودند. جرایمی که با توجه به فقدان سابقه کیفر مرتکب و درجه جرم تعزیری ارتكابی می‌توانست مشمول این نهادها شود و از تورم جمعیت کیفری

۱۴. حمید زارع، «معیارها و اصول ارزیابی عملکرد در متون دینی اسلامی»، مجله مدیریت فرهنگ سازمانی (۲)، ۱۳۹.

جلوگیری نماید.^{۱۵}

اما از جمله بخش‌های مهم و جدایی‌ناپذیر ارزیابی در این تحقیق، ارائه آمار دقیق از عملکرد مجموعه‌های تحت بررسی است. طبق نتایج این پژوهش و آمار سالانه اعلامی دادسراهای عمومی و انقلاب تهران، عملکرد دادسراها در سال ۱۳۹۷ نسبت به سال ۱۳۹۸ در صدور قرار تعلیق تعقیب بهتر بوده است و به عبارتی در سال ۱۳۹۸ دادسراهای شهر تهران در صدور این قرار، دارای عملکرد منفی بودند. جدول شماره ۴ نشان‌دهنده تعداد دقیق قرارهای صادرشده و عملکرد دادسراهای شهر تهران است.

جدول شماره ۴- آمار عملکردی تعلیق تعقیب

ردیف	شهر	سال ۱۳۹۷	سال ۱۳۹۸	عملکرد
۱	تهران	۳۴۱۵۴	۳۲۴۴۶	-۱۷۰۸

و همچنین طبق نتایج این پژوهش، آمار عملکردی دادگاه‌های کیفری دو تهران در سال ۱۳۹۷ نسبت به سال ۱۳۹۸ بهتر است و به عبارتی در سال ۱۳۹۸ دادگاه‌های کیفری دو شهر تهران در صدور این قرار، دارای عملکرد منفی بودند. جدول شماره ۵ نشان‌دهنده تعداد دقیق قرارهای تعویق صدور حکم صادرشده و عملکرد دادگاه‌های کیفری دو تهران است.

جدول شماره ۵- آمار عملکردی تعویق صدور حکم

ردیف	شهر	نوع قرارداد	سال ۱۳۹۷	سال ۱۳۹۸	عملکرد
۱	تهران	تعویق ساده	۳۲۸	۲۷۵	-۵۳
۲	تهران	تعویق مراقبتی	۰	۰	۰

همان‌طور که در جدول شماره ۵ مشاهده می‌شود، بر اساس آمار عملکردی سالانه دادگاه‌های کیفری دو تهران، در سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ در شهر تهران حتی یک مورد قرار تعویق مراقبتی یافت نگردید و تمامی قرارهای تعویق صادرشده، مربوط به تعویق ساده است.

۱۵. «پایگاه اینترنتی راهبردی»، ۱۵/۰۷/۱۴۰۰.

۳-۲- پرسش‌نامه

در پژوهش حاضر از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده با تخصیص متناسب استفاده شده است. یکی از معتبرترین روش‌ها جهت تعیین نمونه از بین جامعه آماری، استفاده از فرمول کوکران می‌باشد. تعیین اندازه نمونه در جوامعی که حجم آن مشخص نمی‌باشد بر طبق واریانس نمونه اولیه تعیین می‌شود.^{۱۶}

- یافته‌ها

در این پژوهش جهت برآورد حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شده است. با توجه به اینکه حجم جامعه (تعداد کل قضات) در این تحقیق نامشخص است. تعداد افراد شرکت‌کننده در این پرسش‌نامه ۵۰ نفر از قضات دادسراها و دادگاه‌های کیفری دو تهران است که ۷ نفر آنان خانم و ۴۳ نفر مرد بودند که متغیرها به شکل زیر می‌باشد.

جدول شماره ۶- توزیع فراوانی متغیر جنسیت

جنسیت	فراوانی	درصد فراوانی	درصد تجمعی
مرد	۴۳	۸۶/۰	۸۶/۰
زن	۷	۱۴/۰	۱۰۰/۰
مجموع	۵۰	۰/۱۰۰	

(جنسیت): حدود ۷ نفر از افراد پاسخ‌دهنده به پرسش‌ها را خانم‌ها و ۴۳ نفر را آقایان تشکیل می‌دهند. در ضمن خانم‌ها و آقایان تقریباً جواب مشابهی به سؤالات شماره ۱ و ۲ و ۴ و ۱۵ و ۱۶ داده‌اند. همان‌طور که مشاهده می‌کنیم جدول و نمودار فوق نشان می‌دهد که ۸۶ درصد از قضاتی که نظراتشان

۱۶. علی عمیدی، نظریه نمونه‌گیری و کاربردهای آن ج. ۱ (تهران: مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۸۷)، ۹۰.

مورد بررسی قرار گرفته است، مرد هستند و ۱۴ درصد زن می‌باشند.

جدول شماره ۷- توزیع فراوانی متغیر تحصیلات

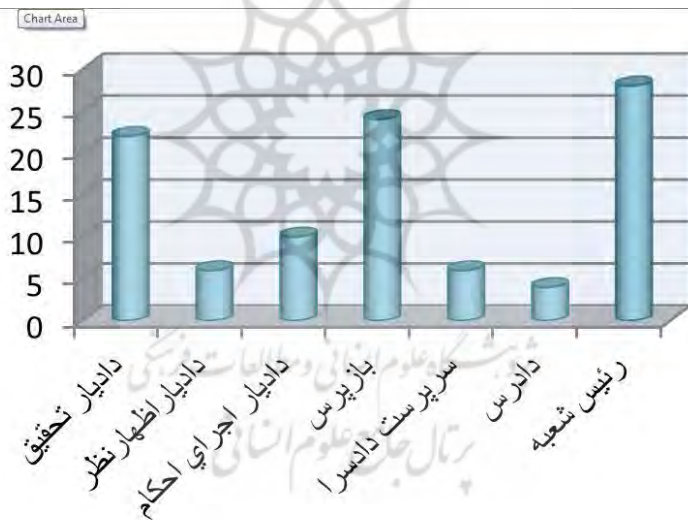
سطح تحصیلات	فراوانی	درصد فراوانی	درصد تجمعی
لیسانس	۳	۶/۰	۶/۰
فوق لیسانس	۳۱	۶۲/۰	۶۸/۰
دکتری	۱۴	۲۸/۰	۹۶/۰
حوزوی	۲	۴/۰	۱۰۰/۰
مجموع	۵۰	۱۰۰/۰	

(مدرک تحصیلی): در بین قضات مشارکت‌کننده، ۱۴ نفر دارای مدرک تحصیلی دکتری، ۳۱ نفر دارای مدرک تحصیلی کارشناسی ارشد، ۳ نفر دارای مدرک کارشناسی و دو نفر دارای مدرک تحصیلی حوزوی بودند. اطلاعات به دست آمده از جدول فوق نشان می‌دهد که ۶ درصد از افراد نمونه مورد بررسی دارای سطح تحصیلات لیسانس و ۶۲ درصد فوق لیسانس و ۲۸ درصد دارای تحصیلات دکتری هستند. همچنین با توجه به ستون درصد تجمعی می‌توان دریافت که ۹۰ درصد از افراد نمونه حداقل دارای سطح تحصیلات فوق لیسانس می‌باشند.

جدول شماره ۸- توزیع فراوانی متغیر پست قضایی

پست قضایی	فراوانی	درصد فراوانی	درصد تجمعی
دادیار تحقیق	۱۱	۲۲	۲۲
دادیار اظهار نظر	۳	۶	۲۸
دادیار اجرای احکام	۵	۱۰	۳۸
بازپرس	۱۲	۲۴	۶۲
سرپرست دادسرا	۳	۶	۶۸
دادرس	۲	۴	۷۲
رئیس شعبه	۱۴	۲۸	۱۰۰
مجموع	۵۰	۱۰۰	

(پست قضایی): از میان قضات ۱۱ نفر دادیار شعبه تحقیق، ۳ نفر دادیار شعبه اظهار نظر، ۵ نفر دادیار اجرای احکام، ۱۲ نفر بازپرس، ۳ نفر سرپرست دادسرا، ۲ نفر دادرس دادگاه کیفری دو، ۱۴ نفر رئیس شعبه دادگاه کیفری دو می‌باشند.

(سؤالات): در این پرسش‌نامه تعداد ۱۶ سؤال با گزینه‌های خیلی زیاد، زیاد، متوسط و کم طراحی شد که پاسخ هر یک از سؤالات به تفکیک در قالب جداول جداگانه با تعیین تعداد هر یک و درصد بیشترین

پاسخ نشان داده می‌شود.

جدول ۹- میزان اشراف و آشنایی به نهادهای مزبور

جنسیت	تعداد	گزینه خیلی زیاد	گزینه زیاد	متوسط	کم	درصد فراوانی در گزینه بیشترین پاسخ مجموع
آقا	۴۳	۰	۷	۲۸	۸	٪۵۶
خانم	۷	۰	۱	۴	۲	٪۸

جدول (۹) نشان می‌دهد که بیشترین گزینه انتخابی در بین آقایان و خانمها گزینه متوسط بوده که در مجموع ۶۴ درصد از پاسخها را به خود اختصاص داده است. همچنین در خصوص پرسش میزان اقبال قضات به نهادهای تعلیق تعقیب و تعویق صدور حکم، نتیجه پرسش نامه نشان می‌دهد که در بین آقایان و خانمها بیشترین تعداد پاسخ مربوط به گزینه متوسط با مجموع درصد ۶۶ درصد می‌باشد.

جدول ۱۰- میزان مؤثر دانستن استفاده از نهادهای مزبور، با توجه به فرهنگ کنونی جامعه

جنسیت	تعداد	گزینه خیلی زیاد	گزینه زیاد	متوسط	کم	درصد فراوانی در گزینه بیشترین پاسخ مجموع
آقا	۴۳	۴	۱۶	۲۱	۲	٪۴۲
خانم	۷	۱	۲	۴	۰	٪۸

جدول (۱۰) نشان‌دهنده این مطلب است که افراد پاسخ‌دهنده گزینه متوسط را بیشتر انتخاب نموده‌اند که در مجموع ۵۰ درصد پاسخها را به خود اختصاص داده است و در نهایت کمترین مورد انتخابی، گزینه کم بود.

جدول ۱۱- میزان تمایل متهمان به استفاده از نهادهای تعلیق و تعویق

						جنسیت
تعداد	گزینه خیلی زیاد	گزینه زیاد	متوسط	کم	درصد فراوانی در گزینه بیشترین پاسخ مجموع	
۴۳	۱۶	۲۷	۰	۰	٪۵۴	آقا
۷	۱	۶	۰	۰	٪۱۲	خانم

مطابق جدول فوق (۱۱) قضات در خصوص میزان تمایل متهمان به استفاده از نهادهای تعلیق و تعویق، بیشترین مورد را به گزینه زیاد با مجموع ۶۶ درصد اختصاص داده‌اند.

جدول ۱۲- میزان تأثیر توسل به این دو نهاد در اصلاح و درمان متهمان

						جنسیت
تعداد	گزینه خیلی زیاد	گزینه زیاد	متوسط	کم	درصد فراوانی در گزینه بیشترین پاسخ مجموع	
۴۳	۷	۱۳	۱۶	۷	٪۳۲	آقا
۷	۰	۳	۳	۱	٪۹	خانم

بر اساس جدول (۱۲) ۴۱ درصد از افراد اعم از آقا و خانم، میزان تأثیر توسل به نهادهای تعلیق تعقیب و تعویق صدور حکم را در حد متوسط دانسته‌اند. همچنین در پاسخ به گزینه میزان بازسازگاری یا بازاجتماعی شدن متهمان در اثر استفاده از نهادهای مزبور، از نظر پاسخ‌دهنده‌ها میزان بازسازگاری یا بازاجتماعی شدن متهمان در اثر استفاده از نهادهای مزبور با گزینه زیاد و مجموع ۵۰ درصد بیشترین پاسخ انتخابی را دارد.

جدول ۱۳- مؤثر بودن صدور قرارها در جلب اعتماد به دستگاه قضایی

						جنسیت
تعداد	گزینه خیلی زیاد	گزینه زیاد	متوسط	کم	درصد فراوانی در گزینه بیشترین پاسخ مجموع	
۴۳	۷	۱۴	۱۹	۳	٪۳۸	آقا
۷	۰	۲	۵	۰	٪۱۰	خانم

در جدول شماره (۱۳) دو گزینه متوسط و کم به ترتیب بیشترین و کمترین مورد انتخابی بود که نشان‌دهنده آن است که ۴۸ درصد از قضات پاسخ‌دهنده، صدور این قرارها را مؤثر در جلب اعتماد و اطمینان به دستگاه قضایی دانسته‌اند. و اما در خصوص گزینه میزان مؤثر بودن صدور قرارهای تعلیق تعقیب و تعویق صدور حکم در کاهش حجم پرونده‌های کیفری، در مجموع، ۴۴ درصد از افراد پاسخ‌دهنده، با تعیین گزینه خیلی زیاد معتقدند که صدور قرارهای تعلیق و تعویق در کاهش حجم پرونده‌های کیفری به میزان خیلی زیاد مؤثر بوده است. همچنین بیشترین مورد انتخابی افراد پاسخ‌دهنده به پرسش میزان تأثیر صدور قرار تعلیق تعقیب و تعویق صدور حکم در پیشگیری از جرم و جلوگیری از تکرار جرم، گزینه متوسط بوده است و در مجموع با ۴۴ درصد، این مورد را انتخاب نموده‌اند.

جدول ۱۴- مؤثر بودن استفاده از نهادهای مزبور در کاهش هزینه‌های تحمیلی بر دستگاه قضایی

						جنسیت
تعداد	گزینه خیلی زیاد	گزینه زیاد	متوسط	کم	درصد فراوانی در گزینه بیشترین پاسخ مجموع	
۴۳	۲۵	۱۳	۴	۱	٪۵۰	آقا
۷	۲	۴	۱	۰	٪۴	خانم

جدول شماره (۱۴) به وضوح نمایانگر آن است که ۵۴ درصد از کل قضات پاسخ‌دهنده با انتخاب گزینه خیلی زیاد و ۳۴ درصد از آنان با برگزیدن زیاد، استفاده از تعلیق و تعویق را مؤثر در کاهش

هزینه‌های تحمیلی بر دستگاه قضایی دانسته‌اند و در خصوص سؤال میزان مؤثر بودن صدور قرارهای تعلیق تعقیب و تعویق صدور حکم در کاهش جمعیت کیفری، افراد دو گزینه خیلی زیاد را با مجموع ۶۰ درصد و گزینه زیاد را با مجموع ۲۸ درصد انتخاب نموده‌اند که می‌توان نتیجه گرفت رابطه مستقیمی بین صدور این نهادهای ارفاقی و کاهش جمعیت کیفری وجود دارد؛ و اما در تلقی این دو نهاد به‌عنوان نهاد ارفاقی و جایگزین مناسب تعقیب یا مجازات گزینه زیاد با مجموع ۴۶ درصد، بیشترین مورد انتخابی را به خود اختصاص داده است و با توجه به گزینه خیلی زیاد، در مجموع می‌توان نتیجه گرفت که خود قضات نیز در عمل این دو نهاد را به‌عنوان نهاد ارفاقی و جایگزین تعقیب یا مجازات، نهادی مناسب می‌دانند.

جدول ۱۵- موافق بودن یا توسعه قلمرو نهادهای ارفاقی

جنسیت	تعداد	گزینه خیلی زیاد	گزینه زیاد	متوسط	کم	درصد فراوانی در گزینه بیشترین پاسخ مجموع
خانم	۷	۱	۵	۱	۰	٪۱۰

بر اساس جدول شماره (۱۵)، گزینه زیاد و گزینه خیلی زیاد به ترتیب ۴۶ و ۴۴ درصد را به خود اختصاص داده است و در مجموع این دو گزینه با ۹۰ درصد نشان‌دهنده آن است که قضات با توسعه قلمرو این نهادهای ارفاقی موافق‌اند. همچنین در خصوص گزینه فراهم بودن زیرساخت‌های لازم برای توسل به نهادهای ارفاقی، ۴۸ درصد افراد، زیرساخت‌های لازم برای توسل به نهادهای ارفاقی را کم و ۴۲ درصد در حد متوسط دانسته‌اند.

جدول ۱۶- میزان همکاری دستگاه‌های اجرائی ذی‌ربط، در اجرای قرارها

جنسیت	تعداد	گزینه خیلی زیاد	گزینه زیاد	متوسط	کم	درصد فراوانی
						در گزینه بیشترین پاسخ مجموع
آقا	۴۳	۰	۰	۱۰	۳۳	٪۶۶
خانم	۷	۱	۰	۵	۱	٪۲

با توجه به جدول شماره (۱۶) ۶۸ درصد از پاسخ‌ها مربوط به گزینه کم است و به این ترتیب می‌توان نتیجه گرفت که از نظر پاسخ‌دهنده‌ها، میزان همکاری دستگاه‌های اجرائی ذی‌ربط، در اجرای قرارهای تعلیق تعقیب و تعویق صدور حکم، کم است. و در خصوص پرسش کافی بودن دستورات و تدابیر پیش‌بینی شده برای تعلیق تعقیب و تعویق صدور حکم، ۸۲ درصد از پاسخ‌دهندگان، گزینه متوسط را برگزیده‌اند و تا حد متوسط دستورات و تدابیر پیش‌بینی شده برای تعلیق تعقیب و تعویق صدور حکم را کافی می‌دانند.

۳-۳- مصاحبه

تعداد افراد شرکت‌کننده در این مصاحبه ۵۴ نفر است که پنج نفر آنها خانم و چهل و نه نفر مرد بودند. سایر آمار توصیفی این تحقیق را در جدول زیر ملاحظه می‌نمایید.

- متغیرها و مشخصات افراد مصاحبه‌شونده

جدول شماره ۱۷- متغیر جنسیت

جنسیت	تعداد	درصد
مرد	۴۹	۹۰٫۷
زن	۵	۹٫۳

(جنسیت) حدود ۹۱ درصد افراد پاسخ‌دهنده به پرسش‌ها را آقایان و ۹ درصد را خانم‌ها تشکیل

می‌دهند.

جدول شماره ۱۸- متغیر سال تولد

سال تولد	تعداد	درصد
۵۶-۵۸	۳۳	۶۱،۱
۵۹-۶۱	۸	۱۴،۸
۶۲-۶۴	۸	۱۴،۸
۶۵-۶۷	۳	۵،۶
۶۸-۷۰	۲	۳،۷

سال تولد) بیشترین تعداد افراد متولدین سال‌های ۵۶ تا ۵۸ هستند (۶۱ درصد) و کمترین هم متولدین سال‌های ۶۸ الی ۷۰ هستند.

جدول شماره ۱۹- متغیر سابقه خدمت

سابقه خدمت	تعداد	درصد
۱-۸	۱۹	۳۵،۲
۹-۱۲	۹	۱۶،۷
۱۳-۱۶	۶	۱۱،۱
۱۷-۲۰	۲۰	۳۷

(سابقه خدمتی) بیشترین تعداد مربوط به سابقه خدمتی ۱ تا ۸ سال و کمترین مربوط به ۱۳ تا ۱۶ سال می‌باشد.

جدول شماره ۲۰- متغیر مدرک تحصیلی

سابقه خدمت	تعداد	درصد
۱-۸	۱۹	۳۵،۲
۹-۱۲	۹	۱۶،۷
۱۳-۱۶	۶	۱۱،۱
۱۷-۲۰	۲۰	۳۷

(مدرک تحصیلی) مدرک تحصیلی رایج در بین افراد مورد تحقیق فوق لیسانس (۶۳ درصد) و کم تکرارترین آنها لیسانس (۱۵ درصد) است.

جدول شماره ۲۱- متغیر رشته تحصیلی

رشته تحصیلی	تعداد	درصد
سایر رشته‌ها	۳۸	۷۰،۴
حقوق کیفری، جرم‌شناسی	۱۶	۲۹،۶

(رشته تحصیلی) تقریباً حدود ۲۹ درصد شرکت‌کنندگان در نظرسنجی در رشته حقوق کیفری تحصیل نموده‌اند.

جدول شماره ۲۲- متغیر آموزش ضمن خدمت

گذراندن دوره آموزشی	تعداد	درصد
سایر رشته‌ها	۱۶	۲۹.۶
حقوق کیفری، جرم‌شناسی	۳۸	۷۰.۴

(گذراندن دوره آموزش ضمن خدمت آشنایی با نهادهای ارفاقی) حدود ۷۰ درصد افراد دوره آموزشی ضمن خدمت تحت عنوان آشنایی با نهادهای ارفاقی را نگذرانده‌اند.

در مصاحبه انجام شده، فرد پاسخگو وضعیت‌های خاصی را شرح می‌دهد و به گونه‌های مختلف به ذکر تجربیات و ذهنیات خود می‌پردازد. در جریان این گفت‌وگو مصاحبه‌شونده بیان می‌کند که هنگامی که با یک پرونده با داشتن شرایط تعلیق و تعویق مواجه می‌شود چه وضعیتی از متهم یا متهمان آن پرونده ممکن است توجه او را جلب کند که منجر به صدور قرار تعلیق یا تعویق و یا پیشنهاد صدور آن به دادستان شود. همچنین در مرحله بعد قاضی با روایت پرونده‌هایی که خود یا سایر قضات در آنها قرار تعلیق یا تعویق صادر کرده بود به صورت عینی، چرایی و چگونگی تفاوت‌گذاری میان متهمان را بیان می‌نمود. به این منظور برای جمع‌آوری داده‌ها ما از طریق آشنایی با قضات دادرهای عمومی و انقلاب و دادگاه‌های کیفری دو تهران و برگزاری نشست قضایی به سراغ دادرسانی رفتیم که قصد مصاحبه با آنان و مطالعه پرونده‌هایشان را داشتیم. قضات رسیدگی‌کننده به پرونده در دادر در مقام دادیار (اعم از دادیار تحقیق، دادیار اجرای احکام، دادیار شعبه اظهارنظر و دادیار ارجاع)، بازپرس و سرپرست دادر انجام وظیفه می‌نمایند. قضات صادرکننده قرار تعویق صدور حکم، نیز همگی در شعبات کیفری دو تهران مشغول به خدمت قضایی بودند. در جریان مصاحبه با قضات، عوامل مختلفی برای تمایل یا عدم تمایل در به‌کارگیری نهادهای ارفاقی مزبور بیان شد. از جمله این عوامل که بیشتر مورد تأکید قرار گرفت، جنسیت و سن متهمان، روحیات و عواطف زنان و ناتوانی و ضعف کهن‌سالی و پایگاه اجتماعی و شغلی و تحصیلات متهمان بود. طی مصاحبه با تعداد پنجاه و چهار نفر از قضات دادرهای عمومی و انقلاب و دادگاه‌های کیفری دو تهران، دیدگاه کلی آنان نسبت به نهادهای تعلیق تعقیب و تعویق صدور حکم مورد سؤال قرار گرفت که در مجموع عواملی همچون عدم آموزش مستمر و فرهنگ‌سازی اجتماعی در پذیرش نهادهای ارفاقی و تورم پرونده‌های کیفری و نبود امکانات کافی و اعتقادات سنتی

در جهت سزاکرایی، از موارد کمی گرایش به این دو نهاد یاد شدند که می‌توان چنین برداشت نمود که با توجه به شرایط و محیط شغلی دستگاه قضایی، این دستگاه به‌طور فزاینده نیاز به تدوین استراتژی‌های درون‌سازمانی برای مدیریت مؤثر و ایجاد جو فرهنگی مناسب جهت به‌کارگیری نهادهای مزبور دارد. باید اذعان داشت که ارزیابی عملکرد قضات زمانی به ابزاری باارزش برای مستندسازی و همچنین تقویت بیشتر کارایی شغلی آنان تبدیل می‌گردد که به شکل ارزش‌های فرهنگی و اعتقادی با ایجاد یک محیط مناسب بر روی استراتژی‌های مدیریت منابع انسانی تأثیر بگذارد. بدین جهت ارزیابی‌های عملکرد برای اندازه‌گیری میزان موفقیت یک دستگاه یا مجموعه قضایی ضروری است.

۴- موانع عملی به‌کارگیری نهادهای مزبور

چنانچه قاضی اطمینان داشته باشد که اگر مجازات را اجرا نکند، مجرم متنبه شده و دست از تکرار جرم برداشته و به آغوش جامعه بازمی‌گردد؛ باید از اصدار حکم محکومیت اجتناب نموده و نهاد تعویق صدور حکم زمینه‌ای برای دادن چنین فرصتی به بزه‌کار و در راستای موازین اسلامی خواهد بود^{۱۷}؛ اما در عمل علاوه بر شرایط قانونی که گاه خود مانعی برای اجرای هر چه بیشتر این نهادها محسوب می‌شوند، در به‌کارگیری از نهادهای تعلیق تعقیب و تعویق صدور حکم موانعی وجود دارد که به آنها اشاره خواهیم نمود.

۴-۱- اختلاف در مورد مقام صالح صادرکننده قرار تعلیق تعقیب

مطابق تبصره ۴ ماده ۸۱ از قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ بازپرس خود نمی‌تواند قرار تعلیق تعقیب صادر نماید، بلکه می‌تواند اعمال مقررات این ماده را از دادستان تقاضا کند و دادستان مطابق ماده ۸۱ و ماده ۲۷۳ قانون آیین دادرسی کیفری می‌تواند قرار تعلیق تعقیب را صادر نماید. اما موضع ابهام آن است که آیا دادیار اختیار صدور قرار تعلیق تعقیب را دارد یا خیر؟ نظریه مشورتی اداره حقوقی قوه قضائیه به شماره ۷/۹۹/۹۵۰ مورخ ۱۳۹۹/۰۷/۲۹ در پاسخ به این سؤال مقرر داشته است که با توجه به اصل تفکیک مقام تحقیق از مقام تعقیب مقرر در ماده ۹۲ قانون آیین دادرسی کیفری، در مواردی که بر اساس ذیل ماده یاد شده دادیار با ارجاع دادستان امر تحقیقات مقدماتی را عهده‌دار می‌شود، چنانچه دادیار شرایط صدور قرار تعلیق تعقیب را فراهم بدارد، می‌تواند همانند بازپرس اعمال مقررات ماده ۸۱

۱۷. صادق سلیمی و محمدعلی کنعانی، «نهاد تعویق صدور حکم کیفری در فقه اسلامی، حقوق ایران و ایالات متحده»،

مجله پژوهش تطبیقی حقوق اسلام و غرب ۳(۱۳۹۴)، ۸۱.

قانون آیین دادرسی کیفری را از دادستان درخواست کند و در صورت موافقت و ارجاع دادستان در اجرای ماده ۸۸ قانون یادشده، صدور قرار تعلیق تعقیب از سوی دادیار بلامانع خواهد بود. اما به نظر می‌رسد با توجه به اینکه دادیار تحقیق، شأن تعقیب ندارد و این دادستان است که به عنوان مقام تعقیب جرایم شناخته می‌شود و اصالتاً تعقیب جرایم بر عهده اوست بنابراین دادیار تحقیق را نمی‌توان مجاز به صدور قرار تعلیق تعقیب شناخت یا اختیار صدور آن را به وی واگذار نمود، درحالی که او در عمل وظیفه تحقیق را در شعبه عهده‌دار شده است.

۴-۲- فقدان ضمانت اجرای عدم پذیرش متهم توسط مؤسسات

مانع عملی دیگر، فقدان نهادهای اجتماعی تسهیل‌گر و عدم پذیرش متهم توسط مؤسسات پذیرنده است. اما عدم پذیرش متهم توسط مؤسسات اعم دولتی و غیردولتی چه ضمانت اجرایی دارد؟ در پاسخ می‌توان بیان داشت که امتناع از اجرای احکام یا اوامر مقامات قضایی توسط مؤسسات دولتی، مطابق ماده ۵۷۶ از قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۵ بخش تعزیرات، موجب انفصال از خدمات دولتی از یک تا پنج سال می‌گردد و نیز در خصوص امتناع از اجرای احکام یا اوامر مقامات قضایی توسط مؤسسات عمومی غیردولتی؛ چنانچه آن مؤسسه شهرداری باشد، مطابق ماده ۵۶۷ از قانون مجازات اسلامی، موجب انفصال از خدمات دولتی می‌باشد و اما نسبت به سایر مؤسسات عمومی غیردولتی، به نظر ضمانت اجرایی وجود ندارد. همچنین امتناع از اجرای احکام یا اوامر مقامات قضایی در عدم پذیرش متهم توسط مؤسسات غیردولتی، پس از صدور قرار تعلیق تعقیب و دستور مقام قضایی، به نظر هیچ ضمانت اجرایی ندارد و نمی‌توان آن مؤسسه غیردولتی را الزام به پذیرش متهم نمود. چنانچه بازگشت به استعلام از اداره حقوقی قوه قضائیه در مورخ ۱۳۹۸/۰۲/۳۰ پیرامون این موضوع، نظریه‌ای با شماره ۷/۹۸/۲۶۶ مورخ ۱۳۹۸/۰۳/۲۷ بدین شرح صادر گردید: با توجه به ضرورت قانونی بودن جرم و مجازات که در اصل ۳۶ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و مواد ۱۲ و ۱۳ قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ مورد تأکید قرار گرفته است، چنانچه اشخاصی خارج از موارد مذکور در ماده ۴۹۶ قانون آیین دادرسی کیفری ۱۳۹۲ و از جمله مؤسسات عام‌المنفعه یا نهادهای عمومی غیردولتی به استثنای شهرداری‌ها از اجرای حکم دادگاه استنکاف نمایند و یا اشخاص غیر از مواردی که در ماده ۵۷۶ قانون مجازات اسلامی (تعزیرات) مصوب ۱۳۷۵ آمده از «اجرای احکام یا اوامر مقامات قضایی» جلوگیری نمایند، قابل تعقیب کیفری نخواهند بود. بنابراین در مواردی که مؤسسه عام‌المنفعه یا نهادهای عمومی غیردولتی به استثنای شهرداری‌ها از اجرای دستور دادستان که وفق بند ج ماده ۸۱ قانون آیین دادرسی

کیفری ۱۳۹۲ صادر شده است امتناع می‌نمایند، دادستان در صورت عدم امکان الزام مخاطب به اجرای دستور قضایی، باید بر اساس اختیار حاصله از بند ج ماده پیش گفته، مؤسسه عام‌المنفعه دیگری را جهت اجرای حکم دادگاه تعیین نماید و یا امر خدمت‌رسانی محکوم را به یک مؤسسه عمومی و از جمله شهرداری محول نماید.

۴-۳- عدم آموزش کافی و فرهنگ‌سازی درون سیستمی

بدون تردید قانونگذار با تأسیساتی ارفاق‌آمیز از نظام عدالت سرکوب‌گر و مکافات‌گرا به سمت اعمال نظام عدالت کیفری که با شخصیت و موقعیت اجتماعی متهم سازگاری دارد تمایل پیدا کرده است.^{۱۸} هرچند قضات در هنگام روبه‌رو شدن با متهم، تحت تأثیر آموزش‌های پیشین، فرهنگ، خلاقیت و اخلاقیات خود و با استفاده از کتاب قانون به تقابل با جرم و مجرم می‌پردازند؛^{۱۹} اما دستگاه قضایی باید به عنوان نهاد متولی اجرای نهادهای ارفاقی همسو با سیاست‌های روز کیفری به فراهم‌سازی زمینه‌های دورن‌فرهنگی و آموزش نیروهای اجرایی خود بپردازد. نبود سیاست‌های تشویقی و عدم آموزش کافی و بسترسازی مناسب در جهت نیل به این مقصود، منجر به کاهش بهره‌وری و عملکرد خواهد شد. به گونه‌ای که طی مصاحبه صورت‌گرفته با دو نفر از قضات، آنان معتقد بودند که استفاده از نهادهای یاد شده منجر به جری شدن متهم در ارتکاب جرایم بعدی و متنبه نشدن وی می‌گردد و موجب سلب جنبه بازدارندگی می‌شود.

۴-۴- عدم آگاهی مرتکبین از امکان درخواست اعمال نهادهای تعلیق تعقیب و تعویق صدور حکم

طی مصاحبه و تحقیق و حضور در دادسراهای عمومی و انقلاب و دادگاه‌های کیفری دو تهران، با تعداد ۱۲ نفر از مرتکبینی که به صورت انفاقی انتخاب و در خصوص اتهام آنان قرار تعلیق تعقیب و تعویق صدور حکم صادر شده بود، هیچ یک از آنان، اطلاعی نسبت به نهادهای مزبور نداشتند و با راهنمایی قاضی صادرکننده قرار، از امکان درخواست و اعمال چنین نهادی در حق خود آگاهی یافته بودند. حتی در مواردی این قرارها را معادل یا به منزله رأی برائت و تعهد صرف عرفی می‌پنداشتند. از همین رو نبود

۱۸. محمدرضا کونانی، علی مرادی و فیض‌الله جمالی، «تعلیق تعقیب در قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲»، مجله مطالعات حقوق (۱۳۹۹) (۱۲) ۵، ۷۳.

۱۹. حسین غلامی و داوود خاکسار، «عوامل مؤثر بر صدور مجازات‌های جایگزین حبس»، فصلنامه پژوهش حقوق کیفری (۲۰۱۳) (۲۶) ۷، ۳۶.

امکانات کافی و عدم اطلاع‌رسانی لازم در این راستا که به سهولت از طریق رسانه ملی یا واحدهای معاضدت قضایی یا در اختیار قرار دادن وکیل برای متهم امکان‌پذیر است، یکی از عوامل مؤثر در عدم کاربست چنین نهادهایی است.

۴-۵- نگاه منفی اجتماعی

به نظر می‌رسد هنوز هم دید بسیاری از مردم آن است که ارتکاب جرم مساوی با تحمل مجازات و صدور قرار و حکم و زندان است. اکثریت افراد جامعه اعمال مجازات بر مجرم را به طرق مختلف نظیر حبس، شلاق، جزای نقدی و ... بهتر می‌پذیرند. این موضوع به واسطه ذهنیت قالب در جامعه ایران و عدم شناخت کافی نسبت به نهادها و مجازات‌های جدید است. لذا قضات نیز که خود فردی از افراد جامعه می‌باشند؛ سعی بر آن دارند تا آرای را صادر کنند که برخلاف افکار و خطوط ترسیمی حاکم بر جامعه نباشد.^{۲۰} صرف نظر از اینکه مهم‌ترین دلایلی که توسل به مجازات زندان را توجیه کرده، این است که زندان بازدارنده، عبرت‌انگیز، اصلاح‌کننده است. افزون بر آن، نظم و امنیت عمومی را اعاده کرده و جامعه را در مقابل بزهکاران، مصون می‌سازد.^{۲۱} اما امروزه زندان به عنوان یکی از مجازات‌های سنتی دیگر توقعات دانشمندان و اندیشمندان حقوق جزا مبنی بر اصلاح و تربیت مجرمین و دفاع از جامعه را به خوبی برآورده نمی‌سازد. با توجه به افزایش تکرار جرم جنبه سزادهی و بازدارندگی و اصلاح و بازپروری مجازات سالب آزادی اعتبار و اهمیت خود را از دست داده است.^{۲۲} همچنین هزینه‌های روزافزون حبس و شناخت بیشتر اثر خطرناک و بیگانه‌کننده انباشتن مجرمین در زندان بر زندانیان و نیز بر خانواده‌ها و بستگان آنها، سیاست‌گذاران را مجبور ساخته است که نقش حبس را دوباره مورد بررسی قرار دهند و راه‌حل نوینی را کشف کنند.^{۲۳} زندان یا اقدامات سالب آزادی، در مقایسه با کیفرهای بدنی در تاریخ حقوق کیفری از جمله مجازات‌های نسبتاً جدید شمرده می‌شود. از زمانی که آزادی به عنوان یک ارزش و یکی

۲۰. اسماعیل کشکولیان، «علل عدم تمایل قضات به صدور قرار تعویق صدور حکم از منظر پیشگیری و عدالت ترمیمی»، فصلنامه دانش انتظامی اصفهان ۱۴(۱۳۹۶)، ۶۲-۷۰.

۲۱. ژان پردل، تاریخ اندیشه‌های کیفری، ترجمه علی‌حسین نجفی ابرندآبادی (تهران: انتشارات دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۷۳)، ۷۳.

۲۲. مریم اجتنابی، «بررسی کیفری مجازات‌های جایگزین حبس»، فصلنامه علمی - حقوقی قانون‌یار ۲(۸)(۱۳۹۷)، ۴۵۲-۴۵۳.

۲۳. راجر ماتیوس و پیتر فرانسس، زندان‌ها در هزاره سوم، ترجمه لیلا اکبری (تهران: انتشارات راه تربیت، ۱۳۸۱)، ۵.

از اجزای کرامت انسانی نیز محسوب شد، سلب آزادی به عنوان مابه‌ازای جرم ارتكابی، معنای سرکوبی و مجازات به خود گرفت.^{۲۴} هرچند یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های مجازات؛ ارعابی و بازدارندگی بودن آن است؛ اما برای جلوگیری از ارتكاب جرایم، ایجاد ترس و واهمه از مجازات همیشه نمی‌تواند مثمر باشد؛ همان‌طور که در طول تاریخ، شدیدترین و وحشتناک‌ترین مجازات‌ها هم نتوانست این رعب را به وجود بیاورد. مجازات (زندان) تنها مبارزه با مجرم است، درحالی‌که باید برای جرم، چاره‌ای اندیشید.^{۲۵} مارک آنسل^{۲۶}، درباره زندان می‌گوید: زندان، دیگر در عمل، آنچه را مدعی آن است؛ ارائه نمی‌دهد. زندان ضمن آنکه باید ابزار اصلی واکنش در مقابل بزهکاری باشد، از همان آغاز به صورت یک مدرسه تکرار جرم بوده و یا به آن تبدیل شده است.^{۲۷} علاوه‌براین در مرادوات زندان، اثری از رعایت نزاکت و ادب دیده نمی‌شود و اکثر مجرمان، جرم خود را کتمان نمی‌کنند و احساس شرمساری نمی‌کنند.^{۲۸} مجموع عوامل مذکور موجب می‌شود تا مجرم هنگام خروج از زندان، حرفه‌ای‌تر شده، حالت خطرناک و جرم‌زایی وی بیشتر گردد. در پژوهشی که از زندان قصر به عمل آمد، محققان متوجه شدند بیشتر زندانیان به علت جرایم سنگین‌تر نسبت به جرایم قبلی، به زندان بازمی‌گردند و به دوستان خود وعده دیدار می‌دهند.^{۲۹} باوجوداین در موارد بسیاری ملاحظه می‌شود که پس از اِعمال نهادهای ارفاقی توسط مراجع قضایی، نگرش بسیاری از افراد جامعه و به ویژه شکات و گاهی مراجع انتظامی و حتی برخی وکلان نسبت به این امر منفی است و این نوع برخورد را یا ناکافی می‌دانند و یا منجر به بی‌نظمی اجتماعی تلقی می‌نمایند. بنابراین تغییر نگرش‌ها از سزاگرایی به مطلق‌انگاری و اصلاح و بازاجتماعی نمودن، امری است که مشارکت اجتماعی را می‌طلبد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

۲۴. داوود محمدی، «حبس و جایگزین آن»، مجله کانون و اصلاح و تربیت ۱۶ (۱۳۸۲)، ۵۲.

۲۵. رضا مظلومان، حقوق جزا و جرم‌شناسی (تهران: انتشارات کانون معرفت، ۱۳۵۲)، ۴۶.

26. Marc Ancel

۲۷. مارک آنسل، دفاع اجتماعی، ترجمه محمد آشوری و علی حسین نجفی ابرندآبادی (تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۷۵)، ۸۷.

۲۸. عباس عبدی، تأثیر زندان بر زندانی (تهران: مؤسسه انتشاراتی نور، ۱۳۷۱)، ۲۷۲.

۲۹. علی زینالی، محمد نارون و تورج محمدزاده، «بررسی آماری بازگشت مجدد زندانیان به عنوان شاخص اصلاح یا مجازات»

در خلاصه مقالات دومین همایش سراسری عملی تخصصی سازمان زندان‌ها، ۲۷ و ۲۸ دی ماه ۱۳۷۸ (تهران: سازمان

زندانها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور، ۱۳۷۹)، ۱۲.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

بر اساس داده‌های به دست آمده می‌توان چنین برداشت نمود که در سال ۱۳۹۸ عملکرد دادرهای عمومی و انقلاب و دادگاه‌های کیفری دو شهر تهران در مورد استفاده از نهادهای تعلیق تعقیب و تعویق صدور حکم، نسبت به سال ۱۳۹۷ سیر نزولی داشته، درحالی‌که در موارد بسیاری امکان اِعمال و به‌کارگیری این دو نهاد وجود داشته است. تحقیقات و بررسی‌های صورت‌گرفته نشان می‌دهد که قضات موضوع تحقیق تمایل زیادی به توسعه نهادهای ارفاقی داشته‌اند، اما گرایش کمتری به استفاده از نهادهای مزبور (به‌ویژه در جرایم منافی اخلاق عمومی و جرایم مالی) دارند که ازجمله موانع این نوع رویکرد، اختلاف در مورد مقام صالح صادرکننده قرار تعلیق تعقیب، نگاه منفی اجتماعی، عدم آموزش کافی، فقدان فرهنگ‌سازی درون‌سیستمی، عدم آگاهی مرتکبین از امکان درخواست اِعمال نهادهای تعلیق تعقیب و تعویق صدور حکم و فقدان ضمانت اجرای عدم پذیرش متهم توسط مؤسسات است. بررسی‌ها حاکی از آن است که رابطه مستقیمی بین به‌کارگیری نهادهای ارفاقی و کاهش جمعیت کیفری و نیز کاهش حجم پرونده‌های کیفری وجود دارد و در برخی جرایم مانند رانندگی بدون پروانه میزان استفاده از این نهادها بیشتر است. با توجه به نتایج خروجی از پرسش‌نامه، میزان اشراف و آشنایی قضات و نیز میزان اقبال آنان و میزان تمایل متهمان به استفاده از این نهادها و تأثیر استفاده از این نهادها در کاهش هزینه‌های تحمیلی بر دستگاه قضایی در حد متوسط رو به بالاست. همچنین میزان تأثیر این نهادها در جلب اعتماد به دستگاه قضایی و اصلاح و درمان، بازسازی متهمان، پیشگیری از جرم و جلوگیری از تکرار جرم و کاهش حجم پرونده‌های کیفری متوسط ارزیابی شده است. همچنین از میان تعداد پنجاه و چهار قاضی طرف مصاحبه شاغل در دادرها و دادگاه‌های کیفری دو شهر تهران، قضاتی که در رشته حقوق کیفری تحصیل نموده‌اند در مقایسه با سایر قضات که در رشته‌های دیگر از شاخه‌های علم حقوق تحصیل نموده‌اند، تمایل بیشتری به اِعمال نهادهای یاد شده دارند. اما در راستای بهبود عملکرد، علاوه بر پیشنهاد توسعه تقنینی و الزامی کردن اِعمال نهادهای ارفاقی در صورت وجود شرایط قانونی، به صورت کلی پیشنهاد می‌شود که برنامه‌ریزی عملکردی، نظارت مستمر بر عملکرد قضات، توسعه ظرفیت عملکردی، رتبه‌بندی عملکردی در اِعمال نهادهای ارفاقی و پاداش‌دهی بر مبنای آن صورت گیرد.

فهرست منابع

- اجتنایی، مریم. «بررسی کیفری مجازات‌های جایگزین حبس». فصلنامه علمی - حقوقی قانون‌یار - ۲(۸) (۱۳۹۷): ۴۴۳-۴۵۷.
- باباخانی، عرفان. «توافق کیفری؛ سازکار جایگزین تعقیب عمومی (مطالعه تطبیقی حقوق ایران، بلژیک و فرانسه)». پژوهشنامه حقوق تطبیقی ۵(۱)(۷)(۱۴۰۰): ۳۱-۴۸.
- پارسا، سیروس و مجید رحمانی. «ارزیابی رویکرد قانونگذار ایران به مقوله کیفرزدایی در قانون سال ۱۳۹۲». مجله مطالعات علوم سیاسی، حقوق و فقه ۴(۱)(۱۳۹۷): ۷۳-۹۱.
- خالقی، علی. نکته‌ها در قانون آیین دادرسی کیفری. تهران: انتشارات شهردانش، ۱۴۰۰.
- دهخدا، علی اکبر. لغت‌نامه دهخدا. جلد ۱۵. تهران: چاپ سیروس، ۱۳۴۳.
- راجر ماتیسوس و پیتر فرانسیس. زندانها در هزاره سوم. ترجمه لیلا اکبری. تهران: انتشارات راه تربیت، ۱۳۸۱.
- زارع، حمید. «معیارها و اصول ارزیابی عملکرد در متون دینی اسلامی». مجله مدیریت فرهنگ سازمانی ۱(۲) (۱۳۸۴): ۱۳۹-۱۵۶.
- زینالی، علی، محمد نارون و توج محمدزاده. «بررسی آماری بازگشت مجدد زندانیان به عنوان شاخص اصلاح مجازات». در خلاصه مقالات دومین همایش سراسری عملی تخصصی سازمان زندان‌ها، ۲۷ و ۲۸ دی ماه ۱۳۷۸. تهران: سازمان زندانها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور، ۱۳۷۹.
- ژان پرادل. تاریخ اندیشه‌های کیفری. ترجمه علی حسین نجفی ابرندآبادی. چاپ اول. تهران: انتشارات دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۷۳.
- ساقیان، محمد مهدی و محسن نوریور. «ارزیابی و نقد نهاد تعلیق تعقیب در حقوق کیفری ایران (با نگاهی به حقوق فرانسه)». مجله حقوق تطبیقی ۱۱۳(۱۳۹۹): ۷۵-۱۰۰.
- سلیمی، صادق و محمدعلی کنعانی. «نهاد تعویق صدور حکم کیفری در فقه اسلامی، حقوق ایران و ایالات متحده». مجله پژوهش تطبیقی حقوق اسلام و غرب ۳(۱۳۹۴): ۸۱-۱۰۸.
- صادقی، محمدهادی. «محدودیت‌های بزه‌پوشی». مجله اصلاح و تربیت ۷۴(۱۳۸۴): ۴۹-۷۱.
- عبدی، عباس. تأثیر زندان بر زندانی. تهران: مؤسسه انتشاراتی نور، چاپ اول، ۱۳۷۱.
- عمارتی، محمدکاظم، ایرج گلدوزیان و مریم آقایی بجزستانی. «آثار اخلاقی نهادهای معافیت از کیفر و تعویق صدور حکم». مجله حقوق پزشکی ۶(۱۳۹۸) (ویژه نامه): ۲۸۰-۲۹۱.
- عمیدی، علی. نظریه نمونه‌گیری و کاربردهای آن. جلد ۱. تهران: مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۸۷.
- غلامی، حسین و داوود خاکسار. «عوامل مؤثر بر صدور مجازات‌های جایگزین حبس». فصلنامه پژوهش حقوق کیفری ۷(۲۶)(۱۳۹۸): ۳۶.
- غفاری، مجتبی و پیام بستامی. «بررسی بندهای الف، ب، پ، ت، ث، ج در ماده ۴۷ قانون مجازات اسلامی ۹۲». مجله مطالعات حقوق ۱۱۰(۱۳۹۶): ۱۳۳-۱۵۱.
- قاسمی گرمی، سحر و اکبر وروایی. «تعلیق فرآیند کیفری در مرحله پیش از دادرسی». مجله پژوهش‌های سیاسی و بین‌المللی ۴۰(۱۳۹۸): ۱۲۷-۱۴۵.
- کاظمی رودسری، زهرا. «فردی کردن مجازات‌ها در حقوق کیفری ایران». پایان‌نامه دوره کارشناسی ارشد رشته حقوق جزا و جرم‌شناسی. تهران: دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۷۸.
- کشکولیان، اسماعیل. «علل عدم تمایل قضات به صدور قرار تعویق صدور حکم از منظر پیشگیری و عدالت ترمیمی». فصلنامه دانش انتظامی اصفهان ۱۱۴(۱۳۹۶): ۶۲-۷۰.
- کونانی، محمدرضا، علی مرادی و فیض‌الله جمالی. «تعلیق تعقیب در قانون آیین دادرسی کیفری مصوب

- ۱۳۹۲». مجله مطالعات حقوق ۱۲۵ (۱۳۹۹): ۷۳-۸۴.
- گلدوست جویباری، رجب. «تعویق صدور حکم در حقوق ایران و فرانسه». فصلنامه تحقیقات حقوقی دانشگاه شهید بهشتی ۱۸ (۷۰) (۱۳۹۴): ۱۳۷-۱۶۷.
- مارک آنسل. دفاع اجتماعی. چاپ دوم. ترجمه محمد آشوری و علی حسین نجفی ابرندآبادی تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۷۵.
- محسنی، مرتضی. دوره حقوق جزای عمومی کلیات حقوق جزا. جلد یک. تهران: انتشارات کتابخانه گنج دانش، ۱۳۹۶.
- محمدی، داوود. «حبس و جایگزین آن». مجله کانون و اصلاح و تربیت ۱۶ (۱۳۸۲): ۳۷-۴۱.
- مظلومان، رضا. حقوق جزا و جرم‌شناسی. تهران: انتشارات کانون معرفت، ۱۳۵۲.
- نجفی ابرندآبادی، علی حسین. «مجازات‌های جامعه‌مدار در لایحه قانون مجازات‌های اجتماعی جایگزین زندان». در مجموعه مقالات همایش راهکارهای کاهش جمعیت کیفری زندان. تهران: میزان، ۱۳۸۵.
- ولد، جرج توماس برنارد و جفری اسنیپس. جرم‌شناسی نظری. ترجمه علی شجاعی. چاپ چهارم. تهران: سمت، ۱۳۹۰.
- ویلیامز، فرانکلین و ماریلین مک شین. نظریه‌های جرم‌شناسی. ترجمه حمیدرضا ملک محمدی. تهران: میزان، ۱۳۸۳.
- شامبیاتی، هوشنگ. حقوق جزای عمومی. جلد ۲. تهران: انتشارات ویستار، چاپ دوم، ۱۳۸۴.
- «پایگاه اینترنتی راهبردی»، ۱۵/۰۷/۱۴۰۰.

- <http://rahbordi.dadiran.ir>

